

ВИРОБНИЦТВО ВИСОКООЛЕЇНОВОГО СОНЯШНИКУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Погорілий Є. В., здобувач вищої освіти,
e-mail: 2103evgen1992@gmail.com

Ковальова О. М., канд. екон. наук, доцент
e-mail: olgakovalyovasumy@gmail.com

Сумський національний аграрний університет

Анотація. Соняшник є основною олійною культурою в Україні. Частка соняшнику у загальному обсязі виробництва насіння олійних культур становить 96%. У валовому виробництві олії 98% становить соняшникова олія. Соняшник є високорентабельною технічною культурою України. Рівень рентабельності виробництва соняшнику в середньому по Україні становив 40%, а в окремі роки він сягав 80%. Отже нарощувати виробництво соняшнику є вигідним для сільськогосподарських виробників, що сприяє забезпеченню продовольчої безпеки як України, так і світу в цілому. Відповідно слід знаходити напрями подальшого підвищення ефективності його виробництва. Одним з таких напрямів є виробництво високоолеїнового соняшнику.

Ключові слова: соняшник, ефективність виробництва соняшника, напрями підвищення ефективності виробництва соняшника, високоолеїновий соняшник.

Виробництво соняшнику займає важливе місце у забезпечення продовольчої безпеки. Адже соняшник – джерелом цінної рослинної олії, яка корисною для організму людини. Також соняшникова олія використовується у харчовій, текстильній, лакофарбовій, парфумерній та інших галузях промисловості. Макуха та шрот, що отримують при переробці насіння на олію, є цінним кормом для сільськогосподарських тварин. Отже сучасним аграріям слід знаходити шляхи подальшого розвитку соняшникової галузі. Одним з напрямів чого є виробництво високоолеїнового соняшнику.

Останніми роками у світі значно підвищився попит на здорові продукти харчування, до яких відносять високоолеїнову олію, яка виробляється саме з насіння високоолеїнового соняшнику. Високоолеїновий соняшник - це соняшник з підвищеним вмістом олеїнової кислоти Омега-9 (до 85%) і більш низьким вмістом лінолевої кислоти Омега-6 порівняно з традиційною культурою. На сьогоднішній день високоолеїновий соняшник в Україні є нішевою культурою. Ще небагато підприємств розпочали його вирощування. Як свідчать дані: «В Україні реально засівати ним 10-15% площ, зараз це близько 2%, можливо навіть менше» [2]. Отже, першою причиною на користь збільшення виробництва насіння високоолеїнового соняшнику – це незайнятість ніші та відсутність конкурентів.

Другою причиною, що свідчить про доцільність виробництва такого соняшнику є те, що за своїми якостями олія високоолеїнового соняшнику нагадує оливкову. Насіння містить понад 85% олеїнової кислоти (Омега 3) і малий відсоток

лінолевої кислоти (Омега-6), завдяки чому може використовуватися у виробництві здорових продуктів харчування. Для порівняння, в олії зі звичайного соняшнику вміст олеїнової кислоти не перевищує 35%, а вміст лінолевої досягає 50-55%. Високоолеїнова олія в 70% може замінити пальмову олію. При цьому виробництво високоолеїнової олії є дешевшим, ніж виробництво оливкової олії.

Третьою причиною на користь збільшення виробництва високоолеїнового соняшнику є те, що останнім часом постійно зростає попит на органічну продукцію, відповідно зростатиме попит на високоолеїнову олію, а відтак, і на високоолеїновий соняшник.

Четвертою причиною на користь високоолеїнового соняшнику є те, що закупівельна ціна на насіння високоолеїнового соняшнику є вищою, ніж на насіння звичайного соняшнику. Так, за високоолеїновий соняшник ціна становить понад 40 доларів [1].

П'ятою причиною збільшення виробництва високоолеїнового соняшнику є те, що переробні підприємства розширюють виробництво високоолеїнової олії, на яку постійно зростає попит в закордонних країнах. Всі вітчизняні переробні підприємства здатні виробляти високоолеїнову олію, однак через дефіцит сировини, виробництво такої олії сьогодні не перевищує 10% від загального обсягу. Таким чином потенціал ринку високоолеїнового соняшнику в Україні величезний.

Шостою причиною розширення посівів високоолеїнового соняшнику є те, що технологія його вирощування практично не відрізняється від технології вирощування звичайного соняшнику, використовується такий самий набір техніки. Відмінністю у технології є те, що при вирощуванні високоолеїнового соняшнику необхідно дотримуватися просторової ізоляції від звичайного соняшнику на відстані не менше 200-400 м або щоб поля були розділені лісосмугами. Якщо немає можливості дотримуватися просторової ізоляції, необхідно підбирати гібридний склад згідно із групами стиглості, щоб забезпечити цвітіння у різний термін і уникнути переапилення зі звичайним соняшником. Також недоцільно вирощувати високоолеїновий соняшник у зонах із різкоконтинентальним кліматом, оскільки різкі коливання нічних і денних температур під час цвітіння можуть суттєво знизити рівень олеїнової кислоти в олії [1]. Посівний матеріал високоолеїнового соняшнику дещо дорожчий, від звичайного соняшнику. Також потрібне роздільне збирання і зберігання високоолеїнового та звичайного соняшнику, щоб не допустити змішування насіння, оскільки при змішуванні зменшиться вміст олеїнової кислоти. Таким чином, вигідність виробництва високоолеїнового соняшнику є беззаперечною.

Одним з найкращих посівним матеріалом високоолеїнового соняшнику є насіння гібриду Тутті. Цей гібрид поєднує у собі стабільно високий рівень урожайності, високу толерантність до хвороб, пластичність, а також високий вміст олії і олеїнової кислоти у ній. Він є чемпіоном серед високоолеїнових гібридів і найпопулярнішим у Центральній і Західній Європі. Лідер за рівнем урожайності серед високоолеїнових гібридів, найкращу віддачу забезпечує на родючих ґрунтах. Вміст олеїнової кислоти в олії - до 93% (у разі дотримання просторової ізоляції від 300 м і за сприятливих погодних умов). Добра посухостійкість. Більш наглядно властивості гібриду Тутті перераховані в таблиці.

Таблиця. Властивості гібриду Тутті

Властивість	Значення
<i>Властивості, що обумовлюють можливість вирощування</i>	
Високостабільний і пластичний	+
Добра посухостійкість	+
Застосовується класичний обробіток ґрунту	+
Дуже добра толерантність до захворювань фомопсису й фомозу	+
Висока стійкість до бур'яну вовчка	+
Добре росте в природно-кліматичній зоні Лісостеп, в якій розташоване ДП «ДГ ІСГ ПС НААНУ»	+
<i>Властивості, що обумовлюють високу рентабельність</i>	
Потенційна урожайність	5,1 т/га
Значний вміст олеїнової кислоти	До 92-93%
Вміст олії в насінні	50,1-51,3%
Вміст білка	16,4-16,8%
Вихід олії	1334-1610 кг/га
Ціна (прибавка до ціни звичайного соняшнику)	+\$40-45

Джерело: сформовано автором з використанням [1, 2].

Таблиця свідчить, що насіння гібриду Тутті, завдяки своїм властивостям може продаватися за цінами, що перевищують ціну звичайного соняшнику на \$40-45. Завдяки цьому сільськогосподарські підприємства зможуть отримати високий прибуток від виробництва насіння високоолеїнового соняшнику.

Виробництво соняшнику є одним зі шляхів забезпечення продовольчої безпеки, оскільки сприяє виробництву здорових продуктів харчування. А його властивості обумовлюють високу ціну на високоолеїновий соняшник, яка може перевищувати ціну насіння звичайного соняшнику на \$40-45, що сприяє підвищенню прибутковості виробництва соняшнику.

Список використаних джерел:

1. Гончар С. «Своя ніша»: що отримують та чим ризикують фермери, сіючи високоолеїновий соняшник. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/svoa-nisa-so-otrimuut-ta-sim-rizikuut-fermeri-siuci-visokooleinovij-sonasnik> (дата звернення 27.04.2023 р.).

2. Найкращі гібриди соняшнику - запорука високої рентабельності. URL: <https://propozitsiya.com/ua/naykrashchi-gibridi-sonyashniku-zaporuka-visokoyi-rentabelnosti> (дата звернення 27.04.2023 р.).

Abstract. Sunflower is the main oil crop in Ukraine. The share of sunflower in the total production of oilseeds is 96%. 98% of gross oil production is sunflower oil. Sunflower is a highly profitable technical crop of Ukraine. The level of profitability of sunflower production on average in Ukraine was 40%, and in some years it reached 80%. Therefore, increasing sunflower production is beneficial for agricultural producers, which helps ensure food security both in Ukraine and the world as a whole. Accordingly, directions for further increasing the efficiency of its production should be found. One of these directions is the production of high-oleic sunflower.

Keywords: sunflower, the efficiency of sunflower production, directions for increasing the efficiency of sunflower production, high-oleic sunflower.